

βάθος και ουσία, και μέσα στο στενό του ορίζοντα, δὲ μᾶς ἔδινε ποτὲς νὰ νοιώσουμε ἕνα ποίημα τῆς ζωῆς, τέτοιο, πού εἶναι τὸ ἄξιο ρομάντζο, ἕνα δράμα τῆς Ἀλήθειας, κάτι πλατὺ καὶ γενικό, ἐκφρασμένο σὲ ὀρισμένη τεχνική περιοχή, μὲ πνοὴ ἑξαιρετική. «Τὸ ρομάντζο», ἔγραψε ὁ Ἑρρίκος Μπαρμπός, ὁ δυνάττος συγγραφέας τοῦ τελευταίου ξακουστοῦ βιβλίου Ἄστραπὴ στὴν Ἄβυσσο, — «τὸ ρομάντζο εἶναι ἡ καινούρια φόρμα γιὰ τὸ μεγάλο ποίημα. Εἶναι τὸ ἀπλό καὶ τὸ τέλει ποίημα, τὸ πρὸ ἀδεοφορμένο μὲ τὴν πραγματικότητα. Εἶναι τὸ πλατύτερο καὶ ἀγνότερο καλοῦπι, πού προσφέρεται στὴ σκέψη».

Πρέπει ὁ μυθιστοριογράφος νὰ στοχάζεται τὸ δράμα τῆς ἀλήθειας, τὰ μεγάλα συνταραχτικά ζητήματα πού δένονται μὲ τὰ περασμένα, τὰ μελλούμενα, καὶ μὲ τὴν ἀγάπη, — καὶ νὰ μὴ δειλιάζει μπροστὰ σὲ τίποτα γιὰ νὰ ἐκφράσει ἐκεῖνο πού ὑπάρχει πραγματικά.

Ὁ κ. Ξενοπούλος στὸ μεταχείρισμα καὶ τὸ ξετίλιγμα τοῦ μύθου του, στὴν ἐκφραση τῆς ἰδέας του, στὴ γλωσσική διατύπωση τῆς ἔννοιας, δέλιαξε πάντοτε μπροστὰ στὴν πραγματικότητα τῆς ἀληθινῆς τέχνης. Ἐχεφρονούσε. Γιὰ τοῦτο ἔμεινε συγγραφέας μέτριος, μὲ ταλέντο, καθὼς εἴπαμε, ἄξιο πολὺ καλύτερης τύχης.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ

ΜΑΚΡΥΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ὁ κὺρ Κώστας, ὁ ἄντρας τῆς, γύριζε ἀεργος μέσα στὸν κῆπο τοῦ σπιτοῦ του, μὲ τὰ χέρια πίσω, τὸ πανταλόνι του νὰ κρέμεται, σὺν τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἔφερνε γύρους μὲς' εἰς λεμονιές του, πού μοσκοβολούσαν. Στεκόταν κάποτε καὶ κοίταζε κάποιον δέντρο καὶ πάλι προχωροῦσε.

Δύσκολο ὅμως νὰ μιλήσει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ὅσοι φορὲς ἔτυχε μαζί μας, δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα του νὰ βγάλει μιλιὰ. Μὰ καὶ ὅταν μιλοῦσε, νόμιζες πὼς γαῖνιζε. Καὶ πετοῦσε ὅλο καλὲς λέξεις. Θυμοῦμαι μὴ μέρη, εἶπε, ἢ ἔκανε νὰ πει, γιὰ κάτι περιβολοῦσες :

— Οἱ ρούφ. . . . .

Καὶ στα μάτησε, τὸ κατάπιε, κ' ἔβαλε στὴ θέση του :

— Οἱ παλιάνθρωποι !

Ἄλλὰ φαινόταν πὼς μὲ τὴ βιά τὸ κάθισε αὐτό, καὶ ὅτι τὸ ἄλλο τοῦ πήγαινε καλὰ στὸ στόμα.

Ἀπότομος, ἀμίλητος, χωρὶς γέλιο, εἶταν ὅλος διάλου ἀντίθετος ἀπ' τὴ γυναῖκα του, πού ὅλο γέλιο, ἀσιεῖα καὶ ὀμιλία εἶτανε. Κάποτε μάλιστα, πείραζε καὶ τὸν ἄντρα τῆς, τοῦλεγε κανένα ἀστεῖο, καὶ αὐτὸς τότε γύριζε καὶ τῆς ἔλεγε μὲ τὴ χοντρή φωνή του, πού σὰ νᾶχε σκουρογιάσει, γιὰτὶ δὲ δουλειόταν :

— Τ' εἶν' αὐτὰ, τ' εἶν' αὐτὰ !

Τὸν ἄκουσα μιά φορὰ νὰ λέει καὶ πολλὰ λόγια. Εἶτανε γιὰ κάτι κουνούπια μεγάλα πούχανε φανεῖ νὰ γυρίζουν ἔξω. Καὶ εἶχε ταραχτεῖ στὴν ἐμφάνισή τους :

— Κλείσε, εἶπε τῆς γυναίκας του, κλείσε μὴ μποῦνε αὐτοὶ οἱ διαβόλοι μέσα ! Αὐτὰ φέρνουνε τίς θέρμες, . . . Αὐτὰ εἶναι πού τίς φέρνουνε . . . Ἄλλομονο, καμημένη, σ' ὅποιον δαγκάσουν . . . ἄτιμα πράματα ! Ἐδῶ δὲν εἶχαμε ποτέ, τώρα πὼς στὸ διάλογο τοῦ κερατὰ ἤρθανε . . .

Τὰ καλὰ λογάρια, ἐπειδὴ εἶχε ταραχτεῖ, δὲν πρόσχε νὰ τὰ κρατήσει καὶ τᾶφινε κ' ἔβγαιναν, πηδοῦσαν ἀπ' τὸ στόμα του.

Ἐπτοῦσα πρῶτ - πρῶτ, κ' ἔβγαίνα ἔξω μαζί μὲ τὸν πατέρα. Ὁ πατέρας μου θὰ πήγαινε στὸ δρόμο τῶν περιβολῶν νὰ περιμένει τὸ λεωφορεῖο.

2

Καὶ περνοῦσε, γιὰ νὰ μὴν πάει ἀπὸ τὸ δρομίσκο πούφερνε στὸ δρόμο αὐτόν, ἐπειδὴ τοῦ ἐρχόταν μακρύτερα, εἶνα μέρος ἀνώμαλο, γεμάτο ἀγριόχορτο, θάμνους, ἀγκάθια καὶ λάκκους. Κοντὰ ἐκεῖ πού περιμένε, ὑπῆρχε κ' ἕνα δωμάτιο κατατρούπιο, χωρὶς παράθυρο, ἀσουδάντιστο καὶ δίχως πάτωμα, ἀλλὰ μὲ σιελή. Ὁ πατέρας μου ἔλεγε γι' αὐτό :

— Ὁ σταθμός μου !

Ἐγὼ ἔπαιρνα γύρο ὅλα τὰ μέρη, ἀνεβαίνοντας πάνω στὰ βράχια, κατεβαίνοντας στὶς ρεματιές.

Ἡ φύση ἔορταζε στὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξῆς.

Ὁ πράσινος τάπητας, πού εἶταν ἀπλωμένος, σχεδὸν παντοῦ, εἶχε στολιστεῖ μὲ τὸ χαμόμηλο καὶ μᾶλλα πλῆθος μικρὰ ἀνθάκια. Ἄλλου πάλι κοκκίνιζε ἀπ' τίς παπαροῦνες. Κι ἀπ' τοὺς λάκκους, ἀπ' τὰ βαθιὰ μέρη, προβάλλανε μεγάλα, θρημμένα ἄλλα λουλούδια πολύχρωμα καὶ παπαροῦνες μεγάλες μὲ τὸ σταυρὸ τὸ μαῦρο στὴ μέση τους.

— Πιὰτὶ ἔχουνε τὸ σταυρὸ ; ρωτοῦσα τὸν ἑαυτό μου.

Κι ὁ ἀέρας ἐκεῖ εἶτανε γεμάτος ἀπὸ ἕνα βουητό, ἀρμονικό, ἀπ' τᾶπειρα ἔντομα πού γύριζαν, πετοῦσαν στὰ λουλούδια πάνω. Μέλισσες, σφίγγες παρδαλές, μαῦρες, μεγάλες, χοντρές, μ' ἕνα χρυσὸ στὴ ράχη, χρυσοῦμνες καὶ ἄλλα, ἄλλα . . . Καὶ νόμιζες πὼς ὁ ἀέρας τραγουδοῦσε, μουμουροῦσε, ἢ νᾶπαιζε σιγὰ κάποιον ἀόρατο ἀομόνο, νᾶπαιζε ἕνα τραγοῦδι στὴν ἀνοιξή, στὴ ζωή.

Ἄγιοι εἶταν οἱ διαβάτες, λιγιστοί. Κι αὐτοὶ διαστικοί περνοῦσαν, χανόντουσαν γιὰ νᾶφήσιν ἔρημο τὸ μέρος πάλι.

Κάποτε κάρρο παραστρατημένο φαινότανε στὸ δρόμο μας.

— Βγαίνει ὁ δρόμος ; μὲ ρωτοῦσαν.

— Ὅχι, ὄχι . . . Θὰ τσακιστεῖς . . .

Καὶ πῶς πάλι τὸ κάρρο.

Ἐγὼ ἄκουγα τὸν κρότο του, νὰ σβῆν εἰ, νὰ χάνεται σιγὰ - σιγὰ, σὰ νὰ διαλύταν τὸ κάρρο, νὰ χα-

νόταν μέσ' τή σιωπή.

Μιά μέρα πού γύριζα, συναπαντήθηκα μέ τόν κύριω Τοργούδη. Έρχότανε μέ τὰ πόδια ἀπό τήν πόλη. Σκονισμένος, κουρασμένος, καί τὸ πρόσωπό του σά ντομάτα σκασμένη.

— "Ε, τί κάνεις ; μού εἶπε σά νά μέ γαίνωσι, γυρίζεις, γυρίζεις ! Δέν παίρνεις τουλάχιστο κανένα δ.πλο, γιά νά μὴν πάει ὁ κόπος χαμένος....

Κ' ἔφυγε. Κι αὐτὰ μού τὰ εἶπε χωρὶς νά σταθεῖ.

Παρατήρησα τότε, πῶς στή ράχη του εἶχε καθήσει ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐκείναι κουνούτια πού τόσο τὰ φοβότανε. Καί τὸ πήγαινε γρήγορα στίμι του....

"Εἶτα περνοῦσαν οἱ μέρες. Ὁ ἥλιος γινόταν καυτερός. Πηγαίναμε πρὸς τὸ καλοκαίρι. Τὸ χαμόμηλο εἶχε ἀρχίσει νά μαραίνεται καί ἡ εἰσοδήια του δέν ἐγέμιζε τὸν ἀέρα πιά. Ἀλλὰ καί στὸ ρέμα τὸ νερὸ τὸ λιγοστό, πού λιμναζε, καί τὴ νύχτα φαινότανε σάν κάποιος, λησμονημένος ἐκεῖ, μεγάλος καθρέφτης, χάρηκε, καί βαθράκια ἄπειρα μικρὰ εἶχανε γεμίσει τὸν τόπο. Ἀκόμα καί μέσ' στὸν κήπο μας εἶχανε μπεῖ. Οἱ φωνές τους εἶχαν πάψει. Ἀλλὰ τῶρα τὴ νύχτα ἄλλες φωνές ἀκουγόntonταν. Φωνές γρύλλων, πλήθος φωνές, στόλιζαν τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας. Καί ψάλλανε αὐτοὶ ἀπ' τὴν ἄλλη ὄχθη, πού εἶταν τὸ στίμι τοῦ Τοργούδη, ὅπου ὑπῆρχαν λιγαριές.

"Ἡ μητέρα μου ἓνα βράδι μᾶς εἶπε, πῶς ὁ κύριος καί ἡ κυρία Τοργούδη μᾶς προσκαλέσανε στὴν ἑορτὴ τους πού θὰ ἐρχότανε μετὰ λίγες μέρες.

Κι αὐτὸ τὸ βράδι ἀκουσα ξαφνικὰ τὸν πατέρα μου νὰναφέρει ἓνα ὄνομα, πούχα καιρὸ νά τὸ ἀκούσω, κάποιου ἐξαδέλφου του :

— Εἶναι καὶ κείνου ἡ ἑορτὴ !...

— Ποιανού ; ρώτησε ἡ μάνα μου.

— "Ε, δέν ξέρεις ; τῆς ἔκανε αὐτὸς μέ θυμὸ, κείνου τοῦ μολυντηριοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου δά, τοῦ Κώστα.... Ὅριστέ !... Ἐξαδελφός ὁ παλιάνθρωπος.... αἱμοσ...

— Οὔ, πού τὸν θυμήθηκες ! Κ' ἐγὼ τὸν εἶχα ξεχάσει....

— Ποῦ τὸν θυμήθηκα !...

Πάσανε.

Ἐλγαμε ἀνοικτὰ τὰ παράθυρα, καί φωνές γρύλλων ἐρχόντουσαν ἀπὸ μακριὰ, καί κάνα - δυὸ μελαχολικές, λιπητερές, κοφτές, φωνές γρύλλων καί σπύτες, ἀπὸ κοντὰ, κάπου κει ἀπ' ἔξω.

Ξαφνικὰ ὅμως, μιὰ φωνὴ στριγγιά ἀκούστηκε δυνατὰ, ἔπειτα ἄλλη, ἄλλη. Εἶτανε φωνές κρουκουβάγιας.

— Οὔ, οἱ καταραμένες !

— "Ε, τί, κρουκουβάγια εἶναι, ἡ φωνὴ τῆς... Αὐτὴ τὴ φωνὴ ἔχει... Κ' ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ τί ἄλλο θέλεις νὰκούς;....

Ἐγὼ δὲ μιλοῦσα. Στὸ νοῦ μου εἶχε ἔρθει αὐτὸς ὁ ἐξαδελφός, πού ἀνέφερε ὁ πατέρας μου.

Εἶταν ἓνας ἄνθρωπος πού ὅλο γελοῦσε, καί παραδοξα. Τὸ στόμα του ἀνοίγε πολύ, τὸ πρόσωπό του γέμιζε ρυτίδες, χωρὶς ὅμως, σχεδόν, νὰκινύγεται τὸ γέλιο του. Λές καὶ τῶκανε ἐπίτηδες, γιά νά δείχνει τὸ μεγάλα του ἀρσὰ δόντια.

Ἐγὼ τὸν ἀνταποδοῦσα γιά τὰ μάτια του, κάτι μάτι μικρὰ καὶ ὅλο εἰρωνία, καί τὸ γέλιο του. Καί πα-

γελοῦσε καί εἰρωνευόταν τὸν καθένα, πρὸ πάντων τὸν πατέρα μου. Ὅταν τὸν ἀκουσα τὴν πρώτη φορὰ νά τὸν περιγεῖ, νόμισα πῶς ὁ πατέρας μου θὰ θυμωνε. Ἀλλὰ δὲ μίλησε. Φάνηκε ὅμως πειραγμένος. Καί τῶκανε αὐτὸ μὲν εἶχε ἔρθει καὶ αὐτὸς στὸν τόπο πού μέναμε. Καί εἶχε χρόνια νά δεῖ τὸν πατέρα μου, πρὶν παντρευτεῖ.

Ἀπ' τὴν ἡμέρα κείνη ἀρχισε νὰρχεται συχνὰ στὸ στίμι μας. Ἐγὼ ἔπειτα πήγαίνα σχολεῖο κ' ἐρχόμουν νὰ τὸ βράδι σχεδόν, ἔτρωγα κει τὸ μεσημέρι. Ἀλλὰ, κάθε Κυριακὴ, πούμενα στὸ στίμι, τὸν ἔβλεπα νά παρουνιάζεται....

Μετὰ καιρὸ, ἦρθε ξαφνικὰ ἡ ἀναχώρησή μας. Καί φύγαμε ἑπιμερώματα.

Τί πένθιμο ἑπιμερώμα !...

Ἀπὸ κάτι κατάρες, πού εἶχανε ξεφύγει ἀπ' τὸ στόμα τῆς μάνας μου, καθὼς φεύγαμε, κατάλαβα πῶς αὐτὸς εἶτανε μιὰ αἰτία, ἡ ὁ αἴτιος, πού φεύγαμε. Τὶ συνέβαινε ; Πολλές φορές τῶχα συλλογιστεῖ.

Στὸ στίμι τοῦ Τοργούδη γινόταν ἐτοιμασία γιά τὴν ἑορτὴ τους. Κ' ἐορτάζαν καί οἱ δυὸ. Ὁ Τοργούδης καί ἡ γυναῖκα του. Ὁ πατέρας μου ἔλεγε, πῶς ὁ Τοργούδης ἐπὶ τοῦτο θὰ ζήτησε γυναῖκα μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, τῶκανε μέ σκέψη, γιά νά ἐορτάζουμε μαζί καί νά μὴν κάνουν ἄλλα ἔξωδα....

Τὰ γυαλιὰ τῶν παραθύρων τᾶπλενε ἡ μικρὴ δούλα, γυάλιζε τὰ μπρούτζινα πόμοια τῆς θέρωπορας, σὰ νᾶταν τὸ στίμι σὲ κεντρικὸ μέρος τῆς πόλης καί θᾶχαν πλῆθος ἐπισκέπτες. Τὰ πατώματα λάμπανε. Ἡ κυρία Τοργούδη εἶχε καὶ αὐτὴ σφουγγαρίσει καί παρπονιότανε στὴ μάνα μου, πῶς τῆς εἶχε κοπεῖ ἡ μέση.

Ὁ ἄντρας τῆς γύριζε μέ τὰ χέρια πίσω σιγὰ-σιγὰ, καί πιδ μαῦρος ἀπ' ἄλλοτε, ἀμίλητος. Μιὰ φορὰ πού μίλησε, εἶπε :

— Ἐχομε ἔξωδα, ἔξωδα !... Τί τις θέλουμε καὶ αὐτὲς τίς ἑορτές, δέν μποροῦ νά καταλάβω....

— Μὰ καλέ, ἔλεγε ἡ μάνα μου στὸν πατέρα μου, αὐτοὶ σχεδόν δέν τρᾶνε τῶρα, γιά νά κάνουν οἶκονομία... Ἐχουν ἔξωδα, βλέπει, γιά τὴν ἑορτὴ τους, καί δέν ξέρουν πῶς νά κάνουν ! Βάζω στοιχίμα πῶς θᾶχουνε μετανώσει πού μᾶς προσκαλέσανε....

— "Ελα, ἔλα... Τὸ παράκανες, κοτσομπόλα ! εἶπε ὁ πατέρας μου.

— Λέγε με ὅ,τι θέλεις ! Ἐγὼ σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια... Τοὺς βλέπεις καί τοὺς δυὸ καὶ ὅλο ξεροκαταπίνουν, τὸ γνότο τους βρωμᾶ... Ἀμ' ἐκεῖνο τὸ δουλικὸ πούχει τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ ; Ἐκεῖνο ἀποσκευετώθηκε... Λοιπόν, δὲ σοῦ τέλειωσα ! Πῆραν ἓνα ἀρνάκι σφαγμένο, καί τῶχουν κρεμασμένο στὴν εἴσοδο, γιά νά φαίνεται... Μὰ καί ποιὸς νά τὸ δεῖ ! Ἄς δοῦμε δά καί πόσοι θὰ πάνε....

— Τί λές ! Δὲ θὰ μαζεφτοῦνε ὅλοι οἱ περιβολαροῖ;....

— Μπορεῖ νά μαζεφτοῦνε, ἀλλὰ δὲ θὰ κρατήσουν κανένα στὸ τραπέζι... Μοῦ ἴπε... Ὁθᾶσατε, μού εἶπε, ἐμεῖς κ' ἐμεῖς ! Καί θὰ βάλει τὰ δυὸ μπούτια νά μαγειρέψι.

(Ἀκολουθεῖ)